

Пам'яттєвий простір Донеччини

ОКРИЛЛЯ СЛОВА:

ВИМІРИ СУЧАСНОГО ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО МОВНОГО ДІАЛОГУ

Загнітко А. П.

Language dialogue status through verse and prose literary works analysis of the participants of the Open creativity contest «A word is in a soul – a soul is in a word» has been revealed together with the trace of its sense essence rendered as a result of creative personalities self-realisation and self-identification, since the peculiarities of a personality language socialization in regard with external and internal factors as well as the main tendencies of the Ukrainian language functional meanings extension due to the research of the Open contest participants' literary works have been qualified.

Key words: *the Open creativity contest, a personality language socialisation, language self-identification, language self-expression.*

У сучасному українському просторі надзвичайно важливим є не лише самореалізація особистості, її всебічна комунікативна активність, а й можливість творчого діалогу та єднання, обміну й дискусії. Коли у 2015 р. народилася ідея зробити Відкритий регіональний творчий конкурс учнівської і студентської молоді «Слово у душі – душа у слові» (далі – Конкурс), не можна було прогнозувати, як він сприйматиметься в загальному просторі. Внаслідок неможливості повноцінної роботи на користь Української Держави Донецький національний університет імені Василя Стуса з осені 2014 р. продовжив свій повноцінний науково-дослідницький, освітньо-пізнавальний, культурно-виховний процеси на гостинній Подільській землі. Водночас було прагнення зберегти належним зв'язок із рідною донецькою землею, з традиціями рідного краю, розвивати й поглиблювати напрацьоване. Отже, з одного боку, задум такого конкурсу був логічним продовженням великої й кропіткої роботи зі збереження неповторного мовного багатства Донеччини, опису й дослідження діалектного й усно-розмовного розмаїття [4; 5; 6; 7], а, з другого боку, логічним розвитком умонтованої в запити суспільної думки радіопередачі на Донецькому обласному радіо «Мово рідна, слово рідне...», яка щомісячно виходила в ефір з 1980 по 1996 рр. [1; 2] й здобула своїх прихильників. Картотека листів нараховувала більше двох із половиною тисяч. Були тут різні матеріали, але основним було одне – небайдуже ставлення до рідного слова, його тяглості на донецькій землі, глибин пам'яті та ін. До цього потрібно додати також цикл літературно-мистецьких вечорів в Донецькому міському палаці працівників культури [3]. Від першого конкурсу, що об'єднав 40 учасників (здебільшого учні й студенти Вінницького краю) й до сьогоденішнього п'ятого, в якому бере участь більше 250 школярів і здобувачів

вищої освіти, минуло достатньо часу, щоб поглянути й зримо побачити рівень краєзнавчого заглиблення його учасників, простежити динаміку складу учасників. Безперечно, що охоплення просторів донецької землі не могло б відбутися без активної участі Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Окриллям Конкурсу постає його: 1) рідномовна тяглість; 2) розвиток напрацьованих традицій; 3) усвідомлення значущості й знаковості рідної мови для розбудови Української Держави й формування цілісності Українського Духу; 4) організаційні структури Донецької й Вінницької областей; 5) добровільність участі та відкритий характер. Окриленість конкурсу гарантують його учасники, які подають власні роботи – поетично-творчі і / чи прозово-творчі або ж есеї, науково-дослідні студії та ін. – на конкурс. Актуальність розгляду перебігу Конкурсу, його занурення в духовний простір мотивована розширенням самих його обривів, збільшенням кількості його учасників, встановленням його функційного навантаження в єднанні різних земель Держави.

Метою дослідження є визначення статусу Конкурсу у формуванні суспільно-мовних цінностей із визначенням спільних та відмінних мотивів у роботах учасників конкурсу. Заявлена мета мотивує вирішення відповідних завдань: 1) схарактеризувати статус законотворчих актів функціонування мови в ідеології Держави; 2) встановити основні кваліфікаційні ознаки робіт учасників конкурсу; 3) виявити функційне навантаження Конкурсу в самореалізації творчих особистостей; 4) з'ясувати доцентрові сили організації й проведення конкурсу в єднанні українських земель і територій. Новизна дослідження зумовлена обстеженням досі неопрацьованого матеріалу учасників Конкурсу (2017–2018 рр.) і встановленням рівнів і чинників мовної соціалізації особистості в суспільстві. Теоретичне значення студіювання зумовлене обґрунтуванням поняття мовної соціалізації, її внутрішнього й зовнішнього чинників, а практичне значення визначає можливість використання результатів дослідження в університетській практиці під час вивчення різних дискурсів, їхньої інституціоналізації, опрацюванні питань мовної політики, мовної ідеології тощо.

У сучасному полі Української Держави легко відчутні й пізнавані офіційно проголошені кроки до посилення функційного навантаження української мови, її утвердження як визначального об'єднавчо-соборного чинника. Заявлене знайшло відбиття у проголошенні десятиліття української мови на найвищому адміністративному рівні (Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України» від 31 травня 2018 р. № 156/2018) від 2018 до 2028 р., ухваленні Закону України «Про функціонування української мови як державної» (остання редакція від 17.03.2020). Попри офіційні заходи, українська мова вимагає пильної уваги урядових та адміністративних структур, громад-

ських і суспільно-корпоративних організацій, культурно-мистецьких колективів та ін. Не кажучи уже про фінансово-банківську, транспортну, комунікативно-інформаційну (засоби масової інформації – телевізія, газети, радіо і под.) та інші системи, де досі домінує не державна мова. Істотну роль у розширенні функційного навантаження української мови, посиленні її статусу в активній сфері усного й письмового спілкування відіграють різні творчі конкурси, один із яких – це «Слово у душі – душа у слові».

Українській мові притаманний високий ступінь внутрішньої та зовнішньої соціалізації. Перша пов'язана із самопізнанням, самовиявом та самоідентифікацією, із тим, що можна було б назвати самістю. Зовнішня ж соціалізація визначується входженням особистості в людське суспільство, різні його структури, сприйняття усього набутого й напрацьованого досвіду, збереженого в мові. Гармонія обох соціалізацій свідчить про достатній рівень національної самоспроможності, а слабкість однієї з них – відбиває втрати на духовному, культурно-історичному, цивілізаційному вимірах нації. Набуття українською мовою статусу державної в останні десятиліття минулого століття, поступове її розпросторення спричинили мало помітні зовні процеси активнішої соціалізації нового (молодого) покоління, особливо на теренах східних територій, зокрема Донецької області. Подібний стан стривожив ідеологів «цілісного неоімперського простору», тому в програмах окремих партій з'явилися ідеї другої державної мови і / чи співіснування державної та офіційної мов. Відчуваючи внутрішній спротив суспільства щодо активного упровадження таких ідей, було напрацьовано модель поетапного знецінення державного статусу української, її маргіналізації. Ситуація була зручна й тим, що Білорусь запровадила дві державні мови, в низці інших пострадянських республік це питання спорадично виносилося на шпальти усіх медійних ресурсів. Потрібно віддати належне тим, хто опрацьовував основи й формулював засадничі принципи поетапної мовно-гібридної експансії, адже було враховано підґрунтя функційної лінгвістики Н. Хомського [8, с. 117–137], М. Голлідея та ін. Визначальним поставало врахування того, що мова соціалізує особистість, і вона ж творить людське суспільство в багатофункційних його виявах, адже мова належно забезпечує міжособистісний обмін (мовець і слухач, письменник і читач), реалізує внутрішні й зовнішні світи, дає змогу їх фіксувати й перетворити один на інший. Ось чому й до сьогодні більшість телевізійних каналів та й інших мас-медіа не відмовляються від ідеї донесення різного гатунку інформації до читача ↔ глядача ↔ слухача чужою мовою (російською), що дає змогу знову й знову на рівні масової свідомості пересічному громадянину нав'язувати думку про домінування не державного мовного і / чи мовленнєвого середовища.

І нарешті – формулювання усієї сукупності значень у згуртовані розмовні та письмові тексти, де останні створюють цілісність життєвої самобутності на-

ції: просторової, часової, наукової, культурної, мистецької та ін. Насиченість мовного простору нації, щільність такого простору знаходить відбиття в світовій мовнокомп'ютерній мережі. Цілком можливо сьогодні говорити про мережево сильні нації, багатство яких адекватно відбито у світовому павутинні – мережі Інтернет, що найшвидше відкриває незвідане, постає найдоступнішим джерелом для розширення власних знань тощо

Загалом Конкурс, що започаткований Донецьким національним університетом імені Василя Стуса у 2015 р. і підтриманий Вінницькою обласною держадміністрацією і Донецькою військово-цивільною обласною держадміністрацією, збирає широке коло учасників у двох етапах свого перебігу. У ньому беруть участь у середньому близько трьохсот учнів і студентів різних закладів освіти Донецької й Вінницької областей. Учасники змагаються в поетичних та прозових жанрах, додаються також аматори, які пропонують твори за мотивами оригінальних літературних творів, художніх фільмів. У літературознавстві їх називають фанфіками. Не менш активними постають науково-дослідницькі змаги. У загальному полі учасників активними є й творці есе (есеїв). Загалом з обох українських земель в щорічному конкурсі – майже рівна кількість учасників, що дебютують своїми оригінальними й дослідницькими працями на здобуття нагород імені Михайла Стельмаха в номінації «Проза», імені Василя Стуса – за кращу науководослідну роботу, імені Михайла Коцюбинського – за творчі роботи в оригінальному жанровому виконанні та оформленні, імені Степана Руданського – в номінації «Поезія», імені Ольги Виноградової – в номінації «Есе» та ін. В останній номінації у 2018 р. кращою була Катерина Затула з Вапнярської середньої школи № 3 (Вінницька область), а друге місце посіла Лоліта Вінниченко із загальноосвітньої школи № 9 м. Покровська (Донецька область). К. Затула за епіграф до свого твору взяла геніальні слова В. Липинського: «Ніхто нам не збудує держави, коли ми її самі не збудуємо, і ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не схочемо бути». Есей сповнений внутрішньої динаміки. Уся розповідь – це події до Майдану, сам Майдан... Драматизм зображеного посилено тим, що головний герой твору Ярослав Рожок стає учасником подій на Майдані цілком спонтанно, його вчинки визначає почуття – ніжне й водночас променисте кохання до Ориси Гайдан. Батько Ярослава – беркутівець («Я – батько»), бере участь у розгоні майданівців. За сюжетом – він і побачив свого скривавленого сина, який лежав на Майдані. Участь у розгоні молоді на Майдані спричинила переоцінку свого службового становища: батько звільняється зі служби, бо не уявляє, як можна дивитися синові у вічі після такої трагедії. Неподалік від Ярослава на бруківці лежала й непритомна Орислава. Напруження пізнаного, сприйняття баченого насичують внутрішнім психологізмом міркування головного героя, відправним моментом яких є почуття до Ориси. Глибинні роздуми приходять у час перебу-

вання на межі життя й смерті, коли Ярослав лежав на холодній бруківці Майдану: *«Куди ти привела мене? Я пішов за тобою на мирний протест, а виявилось, що у пекло. Виявилось, я не знаю Києва. Я не знаю країни. Виявилось, у моїй країні вбивають. Вбивають невинних. Виявилось, що я нічого в цім світі не знав. А ти, облудо, привела мене до реальності. Привела й залишила там. Покинутого, ошуканого, обманутого. І ким? Собою, певна річ. Чи ні? Чи бувають такі люди, на яких Господь нап'ялив розжеві окуляри і нестримно реготав з їх засліпленості? Скажи, Орису, я не один такий? Скажи, бо, може, світ такий паскудний через те, що лиш я один не бачу всього паскудства? Що лиш я один не дію проти нього?»*. Від розміреного, упорядкованого, матеріально забезпеченого життя нічого не залишилося. Десь там – до Майдану – були студентські безтурботні дні. А сьогодні динаміка розмірковувань приводить героя до однозначного висновку: *«То чого ж я хочу? Я, як і мільйони інших свідомих українців, хочу незалежної країни. Не тільки на папері. Аби ми відчували, що ми є незалежними, гідними та вільними громадянами не лише на День Незалежності чи День Соборності та Гідності. Бо чи була моя країна хоч хвилину по-справжньому вільною? Усе своє існування Україна була під гнітючим впливом інших держав. Проте українці ніколи не кидали її напризволяще. Завжди нація творила державу. А ми – націю. Так, і саме ми – кожен з нас – відповідаємо за творення своєї нації. Адже нація – це щось більше, ніж кордони, влада, відповідність соціальних станів та спільна економіка. Нація – це та спільна свобода, яка живе в кожному з нас, яка нас об'єднує та змушує у важкі часи вигризати волю зубами»*.

Головний герой любить свій народ, понад усе ставить цінності й пріоритети рідної країни. Увесь плин думок приводить Ярослава до висновку: *«Я вперше відмовляюся здатися просто так. Краще повернутися до реальності. Закривавленої та вогняної. Краще всім разом згоріти у тому пеклі, а потім відродитися з попелу і з попелу будувати Її. Нашу сильну Україну. Я йду назустріч тобі, країно. Лінію оборони тримає кожен із нас»*. Кожний із дев'яти розділів цілісного есе має свою назву, його можна вважати окремою новелою – це розповідь Ярослава про шкільні роки або міркування батька про безпорадність опору майданівців, чи тривога матері про свого сина, що бере участь у майданівських подіях та ін.

Певною мірою поглиблює думки про українську націю есей Лоліти Вінниченко із Покровської школи № 9 (Донецька область), яка в есеї «Скарбниці українського народного духу» переконливо говорить про те, що український народ протягом багатьох століть *«створював та удосконалював морально-етичні норми життя. Вони були пов'язані зі світоглядом українців, відбивалися в їхньому способі життя, рисах характеру. Працелюбні, вправні, досить кмітливі, здібні до сприйняття нового – так характеризують українців у багатьох етнографічних джерелах та історичних пам'ятках. Найважливішою особливістю*

світогляду й ментальності нашого народу було споконвічне прагнення до незалежності, відстоювання своєї честі та гідності. Славилися своєю відвагою, сміливістю, миролюбністю, доброзичливістю й гостинністю. Шанобливе ставлення до традицій попередніх поколінь, повага до старших, звичай спільного вирішення важливих питань – найголовніші риси українського характеру». Справді виважено й аргументовано, але водночас вражають авторські сентенції про сучасну долю Держави: «Невже хтось думає, що зранена Україна не відчуває болю, що в пам'яті народу зникло все, чим позначена його страдницька історична дорога? Що забули ми й легендарні Крути, і звірства муравіовських банд, і як у сліпій садистській ненависті розстрілювали вони наш золотoverхий Київ. Невже й сьогодні вважають нас здатними забути геноциди, голодомори, терори, забути сльози солдатських матерів, чиїх дітей було безповоротно кинуте в пекло Афганістану – цього найпотворнішого породження загребущого імперського тоталітаризму?». Добре упорядкована низка риторичних питань, що нагадують відповідні сторінки історії, умотивовує твердження: «Ні погрозами, ні фальшивими лестощами вже не зломити нашої всенародної волі, нічим не затримати владну ходу нового часу. Усе, що маємо, завойоване в кривавих битвах і боріннях духу й сумління. Одним пишаємось, за інше – розплачуємось. Та бережемо в собі добре й гірке, щоб знати себе. Щоб не забути себе». Так пише авторка, чия домівка за декілька десятків кілометрів від фронтової лінії, для якої віра в рідну Державу – це віра в перемогу добра і справедливості, бо, на її думку, «...безсмертний той, хто вміє збагнути й зберегти усе, що передано з його минулого, хто вміє множити славу землі своїй».

Досить влучними є рядки поезії Оксана Некитюк із Вінницького педагогічного коледжу: «Сині очі твої, Україно, / потемніли, зоріють сумними. / Стільки років отак не боліло, / як болить нам війна вчора й нині». Вона здобула найвищу нагороду імені Степана Руданського. Її тривожить те, що відбувається на рідній українській землі, адже й справді: «Схід. Там незрячий вітер / вільні ламає віти. / Війни – як мідні сплави. / Матері очі давить...», а в іншій поезії, під назвою «Вишиватникові», авторка викриває тих, хто любить рідну Державу лише на словах: «Пам'ятаєш, ти горлав «Росія!»? / Носиш нині синьо-жовту стрічку. / Вибач, любий, не твоя стихія / та вода, яка годує річку. / Йде війна – б'єш байдики в кімнаті, / та не в себе вдома – у знайомих, / в Раді (у сільській, низенькій хаті). / Квилиш, бо не звів собі хороми? / Вельми «відданий» землі, країні / на словах лише, не серцем щирим. / Гімн звучить – клякаєш на коліна, / Але я тобі уже не вірю!». Назва та зміст вірша передають біль, переживання юної душі за рідний край, наголошують значущість актуальної для сьогодення чесності.

Цікавими є поетичне осмислення питань війни, життєвої долі тих, хто повертається з фронтових буднів до усталеного й буденного життя. Зокрема, Катерина

рина Вітвицькаї із середньої школи № 32 м. Вінниці у вірші «Він приїхав з війни...» передає складний перебіг звикання ліричного героя до мирного ритму, адже йому щонаочі приходить війна, її тривоги, болі дорогих серцю й душі людей. На досить просте питання про значущість звичайного свята в мирному житті людини ліричному героєві складно відповісти, тому що заради такого свята на фронті воїни, не задумуючись, віддають найдорожче – власне життя: *«Він приїхав з війни, він дістався додому живим, / Він ночами в поту рятував своїх друзів від кулі. / Крізь жахи й крізь сни, що гіркі, наче там сірий дим, Рахував свої дні, ніби їх прокували зозулі. // Він приїхав у місто, де сяяли сотні вогнів, / Від салютів зривався, мов вибухи в серці лунали. / Він старався бороти в собі люті і гнів / На людей, що спокійно свята святкували. // У душі боротьба між війною і мирним життям, / Між слізьми, що змішалися разом з землею і сміхом. / Скільки бачив каліцтв, скільки бачив він драм, / Та невже людям цим лише радість і втіха?»*. Висновкові рядки про необхідність єднання у відстоюванні цілісності України ґрунтовані на тому, що *«Заповіт Кобзаря з малих літ нам усім пам'ятати. / Рідну землю, як матір свою берегти, / Лиш одна Батьківщина так може людей об'єднати! // Крізь століття, віки, гул снарядів, мов грім, / Нам Тарасове слово близьке і понині. / Він приїхав з війни... Він дістався додому живим... / Він молився за мир в своїй рідній країні!»*.

Віру в рідний народ, свою націю, їхню місію в сучасному державотворенні розширює поезія Катерини Медяник, учениці загальноосвітньої школи № 31 м. Вінниці. Життєствердно звучать рядки: *«Ми – нація, каменярі, родина! / Будуємо державу молоду. / Ніхто за нас не створить Україну, / Якщо самі не схочемо зрости. // Ми – молодий народ, і нас ненависть / Не знищить, не розіб'є в пух і прах. / Ми – нація, міцна духовна сила! Нову Вкраїну йдемо будувать!»*. Така нація – *«каменярі, що вгору пнуться, / Лунають скали бідності й безправ'я, / Зневіри, бездуховності й сум'яття. / Ми – дух, що вже готовий гордо йти. // Ми молоді завзяті європейці! / Ми – нація, що любить рідний край. / Ми вже відомі світу українці – / Дух пам'яті, історії, ідей»*. У сконденсованих віршованій формі належно пошановано історичне минуле українського народу, усіх тих, хто своє життя присвятив служінню великої ідеї – зміцненню національного духу: *«У наших душах скрізь вирує слово / Сковороди, Шевченка і Франка. / Довженка, Українки, Хвильового / І Стуса, Симоненка й Семенка... // Вкраїну розвивали думи й пісня, / Наука, драма, книга всі віки. / Це Потебня, Вернадський, Яворницький, Це Курбас, Ступка, Івасюк і ... ми»*. Історія змінювала націю й нація змінювала історію, зміцнювала себе: *«Майдан змінив історію країни. / І молодь вийшла обирати свій шлях. / Студенти й школярі з'єднались в силі / І з впертістю перемогали страх»*. Авторка свідомо, що лише самосвідомість і самореалізація можуть дати впевненість людині в собі, своїй історії, творенні державницьких за-

сад: *«Ми всі чекаєм мудрого Мойсея, / Що об'єднає, виведе з нітьми. / Та треба зрозуміти просту істину: / Ми маємо змінитися самі. // Лиш мусим серцем чути Україну, із гордістю соборний стяг нести»*. Порівняння держави, формування її духовно засадничих основ з високою майстерністю скульптора цілком мотивоване й викінчене: *«...з'явився скульптор – дух, що рветься / Скалу трощить невдячного життя. / І ми воскресли, оновились серцем. / Від нас залежить щастя й майбуття. // Ми молоді, йдемо в нову епоху. / Європу вибудовуєм в собі. / Ми – гідна нація, соборна і велика! / Ми – українці – в серці і душі»*. Мотив війни, трагедії навіть одного втраченого життя не оминає К. Медяник: *«Заради благодаті в ріднім краї / Сьогодні гинуть дочки і сини»,* стверджуючи, що *«Схід і Захід – це єдина країна, / Єдина мова, радість і біль. / Не треба нас ділити на частини. / Ми – нація, а значить – єдність дій»*. Не потрібно підкидати горезвісні ідеї проведення референдумів в окремих областях та на окремих територіях без вивчення загальнонаціональної думки, люди прекрасно розуміють, навіщо виголошено такі ідеї. Чому ж тоді у трагічний час війни не дали змогу висловити народу Чеченської Республіки власну думку про можливість створення власної держави?.. Та й сьогодні ніхто навіть не промовляє вголос подібні думки про Татарстан чи інші краї... Насправді ж: *«Ми віримо, надіємось і знаєм: / Лише від нас залежить вік новий. / Відмовитись потрібно від принижень / І зазіхань сусідньої землі»*. Бо й справді: як можна оцінити дії тих, хто сьогодні – до святкування 75-річчя закінчення Другої світової війни – присвоює окремим військовим утворенням атрибутиви славних українських земель. Чи не для того, аби підготувати ґрунт для реалізації майбутніх експансіоністських планів. Лише міцність духу українського, соборність помислів і сила війська спроможні стати на сторожі усієї землі, її цілісності, зупинити будь-які зазіхання ворогів різного гатунку.

Для Анни Раленко, учениці Білозерської школи, що на Добропіллі Донецької області, в «Ритмі сучасного життя» – таку назву має поетична добірка, істотним є високе ставлення до слова: *«Слова втрачають душу й хист, / І уподібнюється мова, / Хоч мелодійна і чудова, / До фрази, що втрачає зміст»*. Її однойменна поезія «Мова» ще раз заперечує іронічну тезу Анни Луканської про «солов'їну». З відповідним (шовіністично-нігілістичним) підтекстом її висловила Анна Луканська в невеличкій публікації «Визначено порогові бали ЗНО з державної та іноземної мов» (газета «Голос України» за 15 червня 2018 р.). Про відтінки такого звучання «солов'їна» вже писав Микола Степаненко в газеті «Слово Просвіти» за 28 червня 2018 р. А тут потрібно навести переконливі рядки А. Раленко, яка мешкає неподалік від фронту і для якої ставлення до рідного слова – це пошанування власного народу, Української Держави, прагнення бути з нею в найскладніші часи: *«Мова, що жити допомагає, / Мова, що всі перешкоди долає. / Мова надії, життя, процвітання, / Мова, що має народу визнання. / Мова, яка,*

переживши негоду, / В душу і тіло ввірвалась народу. / Мова долини, річок, полонини, / Мова коханої України. / Мова, що має властивості жити...». Напевно, рядки про Донеччину мотивовані глибокою тривогою про її долю, відсутність цілісності усіх її куточків, розірваність душі рідного краю: «Донбасе, мій рідний, / Тебе я люблю. / Тебе прославляю / Я в кожному краю. // Вугілля донбаське – / Це гордість країни, / Великої, славної України! // Простори твої Ні з чим незрівнянні: / Луги і степи, і ниви безкрайні. // У кожному дворі – червона калина, / Донбас прославляє тебе, Україно! // Тут люди хоробрі, прекрасні, надійні, / Готові померти на благо країни. // Для мене Донбас – це завжди Україна – / Країна, яка не стає на коліна!». А. Раленко також стала лауреатом в номінації «Поезія».

Для Ірини Гіріч з Іверської загальноосвітньої школи, що на Донеччині, мотиви малярської творчості геніального Тараса Шевченка постали визначальними, тому й аматорську збірку вона назвала «Майже Кобзарь», наголошуючи в передньому слові: *«Збірка поезій «Майже Кобзарь» – своєрідна поетична інтерпретація спадщини Шевченка-художника... Збірка містить вісім поезій. Саме тому її назва «Майже Кобзарь», бо, як відомо, до першого «Кобзаря» ввійшло вісім віршів поета». Кожний вірш – це своєрідна акварель, ґрунтована на словесному прочитанні зображеного. Зокрема, художня картина «Тополя» (1839–1840) викликала такі рядки: «Одна. Покинута. Сумна. / Замріяна та одинока. / Високая. Струнка. Ще молода. / Вітрами бита, постаріла у скорботі. // Заплакана дощами восени, / Засніжена хурделицею взимку, / Стоїть біля обрію, чекаючи весни, / Плекаючи надію на підтримку. // Підтримку неба, сонця та життя, / Життя, наповненого змістом, / Життя, із вірою в буття, Життя, з коханням, у зеленім листі... // Одна. Покинута. Сумна». І. Гіріч здобула нагороду імені Степана Руданського.*

Дар'я Янчук, лауреат нагороди імені Михайла Стельмаха, із Бродецького навчально-виховного комплексу, що на Козятинщині, в егалітарній новелі «Інфекція» показує, як під впливом усвідомлення пережитого – ненавмисного наїзду на дитячий візочок із немовлям – головний персонаж Максим різко змінює власні життєві орієнтири, адже його внутрішній голос чітко промовляє: *«Яким же нікчемним було його життя до тієї межі». І маля, й мати, яка везла візочок, залишилися живі й неушкоджені, але безглуздя поїздки, що могла призвести до непоправної втрати, зверхнє ставлення до людей з іншими матеріальними статками спричинили внутрішні видозміни: «Максим спокійно відчинив двері військкомату. Для себе він уже все вирішив. Поки батьки відпочивають у Франції, підпише контракт і піде до тих, хто не розважається, а служить Вітчизні. Не треба театральної дивуватися. Це тепер для нього не просто красиві слова чи книжна істина. ... Його журналістський фах допоможе хоч комусь стати потрібним і без таткових сприянь». І зустріч Максима у військкоматі з*

матусею немовляти, яка виявилася головою медичної комісії, упевнила його у правильності думки – боронити рідний край, тому й «не зіщулювся як боягуз».

Мирослава Голембівська (Бродецька школа Козятинського району), також лауреат премії імені Михайла Стельмаха, в одній із сучасних акварелей словесно-художніми барвами зображує фронтову ситуацію волонтерки Олі у Свято Миколая: *«На лінії вогню тихо. Весело риплять чобітки по пришехлому сніжку, серця бентежно завмирають у передчутті щасливої миті зустрічі. Он уже на білому чорнявиться покрівля невеличкого бліндажа, а над нею смачно пахне кавою синій патлатий димок. І раптом! Звідкіля він узявся, цей чорний гримлячий клубок? Бах! Над бліндажем піднявся вихор диму, болота, снігу та уламків дерев і усе накрив»*. Герої не помирають, бо оберігають спокій і стримують агресивні зазіхання на рідний край. Не перешкоджала ані замерзла земля, ані іржаві цвяхи, *«які роздирали до крові долоні і душу»*, ані те, що *«по обличчях одночасно збігали ніт, кров і бруд»*, бо під усім цим знаходилися дороги й рідні воїни-захисники Андрій і Вовчик. Щасливий кінець мотивований жанровою специфікою – Святий Миколай дарує добро, радість, щастя: *«Сьогодні він подарував їм життя. А чи є ще щось дорожче за нього? Хіба доля України. І вони про це пам'ятають»*.

Перше місце в номінації «Проза» здобув Захар Голощапов (Костянтинівський ліцей (Донецька область)) як автор сучасної казки «Златомир і чарівна країна», в якій головний герой Златомир допомагає захистити Чарівну країну маленьких гномів і позбутися її мешканців злого чаклуна Трояна. Завдяки своїм знанням Златомир підключив до головного комп'ютера злого чаклуна Трояна свій мобільний телефон, запустив комп'ютерний вірус і *«той зламав усі комп'ютери в Чарівній Країні»*.

У своїй поезії «Боротьба» Олександр Ватага – лауреат у номінації «Поезія», учень Новоободівської школи Тростянецького району (Вінницька область), переконує в необхідності віри в майбутнє Української Держави: *«Ми українці, ми не сіра маса, / Нестримний Дух Свободи пророста... / Живе між нами «Заповіт» Тараса, / Це тої правди істина свята! / І хоч які трапляються халепи, / Та не скінчалася визвольна ця війна: / Проти Петра боролись за Мазепи, / І проти Никона боролись за Махна. / Живуть між нами Ольжичі й Бандери, / Донцови закликають знову в бій, / Життя щоб дати юорцям Нової Ери, / Щоб врятувати любий нарід свій. / Між нами є Творці, Борці, Поети... Сосюри, Винниченки, Хвильові... / Живе Вкраїна! І степи, і гори! / І наша боротьба, їй-бо, не ще. / Каменяря погляда нас суворо, / Кобзар питає: «Чи не вмерла ще?!» / Не вмерла, Батьку! І не вмере ніколи, / Бо є у Неї гідні ще сини, / Які боронять видноколи / Від Сяну до Дніпра, та до Десни!»*.

Замість висновків. Конкурси минають, залишаються матеріалізовані думки, враження учасників. Добре те, що Конкурс знайшов свою підтримку з-поміж

молоді Вінницької та Донецької областей. Та й про учасників складно писати, звідки вони. Адже окремі з тих, хто брав участь у Конкурсі, є тими, хто належить до числа переміщених осіб. Отже, не так істотно, з якої школи чи закладу вищої освіти є учасник, важливими є переживання за долю рідної землі, тривога за людину. Особливими поставали міркування про війну, тих, хто захищає Вітчизну, а також цінності нашого сьогодні.

Пригадалося... Нещодавно в Російській Федерації ученими-лінгвістами Інституту лінгвістичних досліджень та Інституту слов'язознавства Російської академії наук було упорядковано й підготовлено до друку фундаментальне видання – том 1 «Лексичний атлас російських народних говорів» (ЛАРНГ), його том «Рослинний світ» (Москва; Санкт-Петербург, 2017), у якому (очевидно, ні для кого це буде великим відкриттям) український Крим віднесено до Російської Федерації та уміщено на всіх численних мапах Атласу відповідні позначки наявності відповідних слів на цій території. Подумалося, чи ж багато (поки немає такої інформації) науковців-лінгвістів Росії не підтримали такої ідеї. А були ж все-таки приклади, коли науковці відстоювали власний погляд на відповідні досліджувані факти.

Маленький постскрипtum про опублікований атлас російських говорів пов'язаний із розглядом матеріалів про Конкурс тому, що відбиває значущість навіть суто лінгвістичних досліджень у формуванні мовного простору особистості, її самореалізації в суспільстві. Ба більше, аналіз праць учасників цього конкурсу дає змогу зіставляти і мовні уподобання, й тематичне розмаїття, й цінності окремої особистості, й визначення особливостей самовираження й самоідентифікації такої особистості.

Перспективним постає створення цілісного корпусу текстів учасників Конкурсу для наскрізного обстеження усього мовного тла, визначення обтяження творчої роботи рідним контекстом (контекстом малої вітчизни). Не менш значущим є створення літопису конкурсу для подання в ньому кращих із кращих поезій, оповідань, новел, нарисів, есеїв, анотування науково-дослідних робіт.

Джерела та література

1. Загнітко А. Шляхами слова: Розповіді за сторінками авторської програми «Мово рідна, слово рідне...» (1989–1999 рр.). Донецьк: ДонНУ, 2009. 339 с.
2. Загнітко А. Слово у душі – душа у слові. Розповіді за сторінками авторської програми «Мово рідна, слово рідне...» (1989–1996 рр.). Вид. 2-ге, доопрац. та доповн. Донецьк: ДонНУ, 2010. 577 с.
3. Загнітко Анатолій. Подих рідного слова. Донецьк: ДонНУ, 2014. 236 с.
4. Кушмет-Бодаммер М. Небайдужість: [художньо-публіцистична збірка]. Тернопіль: Крок, 2016. 196 с.
5. Кушмет-Бодаммер М. С. Атлас сільськогосподарської лексики східностепових говірок Донеччини. Тернопіль: Крок, 2017. 260 с.

-
6. Кушмет-Бодаммер М. С. Діалектологічний портрет Донеччини: кінець 2014 р. (сільськогосподарська лексика). Тернопіль: Крок, 2017. 278 с.
 7. Омельченко З. Л., Клименко Н. Б. Матеріали до словника східноstepових українських говірок / відп. ред. А. П. Загнітко. Донецьк: ДонНУ, 2006. 294 с.
 8. Хомский Н. Избранное. Москва: Энциклопедия-ру; Харьков: Фолио, 2016. 720 с.

ПРО ЩО ПРОМОВЛЯЮТЬ МОНУМЕНТИ ДОНЕЦЬКА?

Темірова Н. Р.

The research is devoted to the analysis of the memorial and monumental space of Donetsk. The analysis of the available information showed that it was formed mainly during the Soviet era. Objects established in the years of independence, dedicated to people whose activities were related to the Donetsk region. It was emphasized that the monumental space of the city provided for the formation of a specific regional identity.

Key words: monument, Donetsk, memorial space, identity.

Одним із потужних факторів ідентифікації та самоідентифікації виступає символічний простір. Складовою його є пам'ятники, що позначають важливі для певної спільноти смисли. Пам'ять будь-якого населеного пункту втілена у різних формах – назвах, будинках, меморіальних дошках, брендах тощо. Найбільш наочними виступають монументальні споруди, спрямовані на увічнення найвизначніших подій чи діячів минулого. У камені чи металі не просто фіксуються певні смисли, довкола них здійснюються церемонії, спрямовані на закріплення певних стереотипів, які впливають на конструювання колективних уявлень про минуле, що відіграють важливу роль у процесі самоідентифікації, а це, зі свого боку, програмує поведінку у визначальні для соціуму моменти.

Меморіально-монументальний простір Донецька – мегаполіса з мільйонним населенням, потужного індустріального центру України з розвинутою інфраструктурою, освітою, доволі розмаїтним культурним простором – хрестоматійний приклад цілеспрямованого плекання регіональної ідентичності. У цьому процесі значна роль відводилася пам'ятникам.

До «Переліку пам'яток культурної спадщини місцевого значення Донецької області, занесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України») станом на 2016 р., занесено 22 меморіально-монументальні об'єкти. Два із них – Б. Хмельницькому та Т. Шевченку – позиціоновані як пам'ятки монументально-го мистецтва, решта мають статус пам'яток історії. Три об'єкти встановлені у міжвоєнні роки – дві братські могили червоноармійців (1920 р.) та пам'ятник Ф. Дзержинському (1937 р.). 16 з'явилися у 1943–1945 рр. і вшановують пам'ять